

Конституційне право

УДК 342

Міненко Дарина Сергіївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Миненко Дарина Сергеевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Minenko Darina

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

АБОРТ: ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЧИ ЗАБОРОНА

АБОРТ: ЛЕГАЛИЗАЦИЯ ИЛИ ЗАПРЕТ

ABORTION: LEGALIZATION OR PROHIBITION

Анотація. У статті проводиться аналіз такого явища як аборт, трактується поняття останнього в правовому та медичному аспекті, а також надається інформація щодо зміни ставлення до операції штучного переривання вагітності залежно від історичного періоду розвитку людства. Питання абортів настільки дискусійне та пов'язане з великою кількістю факторів, які впливають на прийняття рішення щодо нього, що зумовлює поділ всіх дискусуючих на дві діаметрально протилежні групи: "за вибір" та "за життя". Розглянуто позицію як прихильників легалізації, так і заборони абортів, з одночасним аналізом аргументів кожної групи. У статті також розглядається законодавче регламентування абортів в різних країнах світу та в Україні. Право на штучне переривання вагітності належить до репродуктивних прав людини та нерозривно пов'язане з правом на життя, визначення моменту початку якого

зумовлює вирішення питання щодо заборони чи легалізації абортів. На сьогодні, законодавство України передбачає, що життя виникає з моменту фізіологічних пологів, але, якщо керуватися таким положенням, можна дійти до висновку, що в такому випадку не співпадає момент виникнення самого блага життя та права на нього, адже процес онтогенезу бере свій початок з моменту злиття чоловічої та жіночої клітини, внаслідок чого утворюється нова система, яка і являє собою початок нового життя. Висновок на основі проведеного дослідження зводиться до визнання доцільності легалізації операції штучного переривання вагітності на противагу забороні. Зазначений висновок базується перш за все на несприятливих наслідках, які неминуче спровокує заборона проведення операцій штучного переривання вагітності (підвищення рівня смертності та насильства над дітьми, розвиток туристичного та кримінального абортів і не тільки) та потребі в забезпеченні свободи вибору жінок.

Ключові слова: аборт, заборона, легалізація, історія.

Анотація. В статті проводиться аналіз такого явлення як аборт, трактується поняття последнего в правовом и медицинском аспекте, а также предоставляется информация по изменению отношения к операции искусственного прерывания беременности в зависимости от исторического периода развития человечества. Вопрос аборта настолько дискуссионный и связан с большим количеством факторов, влияющих на принятие решения по нему, что приводит к разделению всех дискутирующих на две диаметрально противоположные группы: "за выбор" и "за жизнь". Рассмотрено позицию как сторонников легализации, так и запрета абортів, с одновременным анализом аргументов каждой группы. В статті також розглядається законодавче регулювання абортів в різних країнах світу і в

Украины. Право на искусственное прерывание беременности относится к репродуктивным правам человека и неразрывно связано с правом на жизнь, определение момента начала которого приводит решение вопроса о запрете или легализации аборта. На сегодня, законодательство Украины предусматривает, что жизнь возникает с момента физиологических родов, но, если руководствоваться таким положением, можно прийти к выводу, что в таком случае не совпадает момент возникновения самого блага жизни и права на него, ведь процесс онтогенеза берет свое начало с момента слияния мужской и женской клетки, в результате чего образуется новая система, которая и представляет собой начало новой жизни. Вывод на основе проведенного исследования сводится к признанию целесообразности легализации операции искусственного прерывания беременности в противовес заборони. Указанный вывод базируется прежде всего на неблагоприятных последствиях, которые неизбежно спровоцирует запрет проведения операций искусственного прерывания беременности (повышение уровня смертности и насилия над детьми, развитие туристического и уголовного аборт и не только) и потребности в обеспечении свободы выбора женщин.

Ключевые слова: аборт, запрет, легализация, история.

Summary. The article analyzes such phenomenon as abortion, treats the concept of the latter in the legal and medical terms, as well as provides information on the change in attitude to the operation of artificial abortion depending on the historical period of human development. Abortion is so controversial and related to a large number of factors, which influence the decision on him, which leads to the division of all the disputes into two diametrically opposite groups: "for choice" and "for life". The position of both adherents of legalization and prosecution is considered. they are abortions, with

the simultaneous analysis of the arguments of each group. The article also deals with the legal regulation of abortion in different countries of the world and in Ukraine. The right to artificial abortion is related to reproductive rights and is inextricably linked with the right to life, the determination of which moment of commencement determines the decision on the prohibition or legalization of abortion. Today, Ukrainian legislation provides that life arises from the moment of physiological birth, but, if guided by such a provision, one can come to the conclusion that in such a case does not coincide with the time when the very benefit of life and the right to it, since the process of ontogenesis originates from the moment of the merger of the male and female cells, resulting in the formation of a new system, which is the beginning of a new life. The conclusion on the basis of the study is reduced to recognition the expediency of legalizing the operation of artificial abortion in contrast to the prohibition. This conclusion is based primarily on adverse consequences, which will inevitably trigger the prohibition of the operation of artificial abortion (increased mortality and violence against children, the development of tourism and criminal abortion and other) and the need to ensure freedom of choice of women.

Key words: *abortion, prohibition, legalization, history.*

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначене питання неодноразово аналізувалося різними науковими діячами, зокрема: Черевко К. О. [1], Романовським Г. Б. [2; 8], Аніщук, Н. В. [3], Штогріним О. П. [6], Саввіною О. В. [7], Селіховою О.Г. [9], Лиником Л. Н. [10]. Але, незважаючи на велику кількість робіт щодо дослідження цієї теми, існує потреба в комплексному розгляді цього питання.

Формулювання цілей статті(постановка проблеми). Проведення комплексного аналізу наслідків та аргументів як щодо заборони так і щодо легалізації абортів, та визначення доцільності останнього.

Виклад основного матеріалу. Аборт належить до числа найстаріших проблем етики, філософії, юриспруденції та теології [1, с. 1]. Тракткування та ставлення до такого поняття, як "аборт" залежить від досить великої кількості факторів (соціальних, політичних, економічних і т. п.), водночас, суттєвий (ключовий) вплив на визначення цього питання має саме релігія та рівень розвитку загальної культури населення. Я погоджуюся з думкою Романовського Г. Б., що полеміка, яка розвинулася навколо можливості жінки здійснити аборт, а також щодо морального та правового аспекту цього явища стала настільки різноманітною, що надає можливість оцінити ступінь демократії суспільства, що і зумовлює вирішення цього питання в тій чи іншій державі [2].

З правової точки зору, право на штучне переривання вагітності — це репродуктивне право людини, яке полягає у припиненні репродуктивної функції, яка вже розпочалася.

В медицині аборт визначається, як припинення життя зачатої, але ще не народженої дитини, внаслідок якого настає переривання вагітності та смерть плоду.

Ставлення до такого явища як аборт відрізнялося в різні періоди розвитку людства. З юридичної точки зору, операція штучного переривання вагітності пройшла шлях від повної заборони під страхом смертної кари до легалізації [3, с. 388]. Наприклад, у 200 році н.е. аборти каралися вигнанням і каторжними роботами в рудниках, у той же час, Платон не вважав аборт неприпустимим засобом, а Аристотель навпаки рекомендував його для обмеження занадто великої народжуваності [1, с. 1]. В часи Стародавнього Риму аборт вважався злочином, а в часи Київської Русі, жінку, яка вчинила аборт, називали "душегубницею", прирівнюючи таким чином до вбивці. Але, варто зауважити, що в Стародавньому Римі та Греції ставлення до абортів було більш демократичним, аніж в Середні віки, адже останній період

характеризується суттєвим впливом релігії, при цьому, догми як християнства, так і буддизму та ісламу визначають аборт вбивством. Варто також зазначити, що батько медицини, грецький вчений Гіппократ, негативно відносився до практики абортів та в своїй відомій клятві зазначив: «Я не дам нікому просимого у мене смертельного средства и не покажу пути для подобного замысла; точно так же я не вручу никакой женщине абортивного пессария» [4, с.1].

В ХХ столітті, радянська влада була першою, що легалізувала аборти. Під час революцій (1917-1918) законодавчо це питання не було регламентоване, а жінок карали за законами воєнного часу. 18 листопада 1920 Наркомздрав і Наркомюст видали спільну постанову «Про охорону здоров'я жінки», де проголошувалися безкоштовність та вільний характер абортів [5]. Інші країни почали впроваджувати схожі закони через багато років після II світової війни: Італія – з 1981-го року, США – у 1973 році, Німеччина – у 1975-му році.

На сьогодні, населення світу продовжує зростати зі швидкістю майже 80 млн людей на рік. Водночас, за оцінками експертів ВООЗ, понад 215 млн жінок у всьому світі, особливо в країнах, що розвиваються, хочуть, але не мають доступу до сучасних методів контрацепції, унаслідок чого 76 млн вагітностей є небажаними, а 20 млн абортів щороку є небезпечними [6, с. 2].

За правовим статусом абортів, усі держави можна поділити на чотири самостійні групи: 1) повна заборона — аборт розглядається як злочин проти внутрішньоутробного життя і прирівнюється до вбивства, крім випадків порятунку життя жінки (Афганістан, Ірак, Колумбія, Ірландія); 2) дозвіл абортів за медичними показаннями і в інших виняткових випадках (Бразилія, Ізраїль, Марокко, Мексика); 3) дозвіл проведення абортів не лише за медичними, а також і за соціально-економічними показаннями (Англія, Люксембург, Фінляндія); 4) країни в

яких існує свобода абортів — це найбільш ліберальна група країн, де на законодавчому рівні закріплюється право жінки самостійно вирішувати питання про вагітність (Австрія, Бельгія, Німеччина, Болгарія, Данія, В'єтнам, Греція). Україна належить до останньої групи, а тому на законодавчому рівні (п.6 ст.281 ЦК) передбачена можливість здійснення штучного переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, за бажанням жінки, при цьому, у випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведене при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів. Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після дванадцяти тижнів вагітності, встановлюється законодавством.

Полеміка щодо абортів, а саме щодо морального та правового статусу цього явища зумовила умовний поділ всіх дискутуючих на дві опозиційні групи. Перша «за вибір» основні положення якої базуються на праві жінки самостійно робити вибір, інша група «за життя» яка робить акцент на праві ненародженої дитини на життя. Незважаючи на контрверсійність поглядів обох груп щодо такого явища як аборт, кожна з них згодна з тим, що вбивство є недопустимим [7].

Позиція прихильників абортів базується на визнанні невід'ємного права жінки розпоряджатися своїм тілом, та наявності права робити репродуктивний вибір незалежно від згоди з ним чоловіка. Зазначена група також висуває заперечення, щодо визнання ембріону людською істотою, вказуючи при цьому, що на початкових етапах свого життя, ембріон можна порівняти із тисячами клітин людського організму, які гинуть кожного дня. Сем Харріс зауважує, що кожна пара гамет (сперматозоїд + яйцеклітина) є потенційною людською істотою з однозначно певним геномом, але прихильники заборони абортів не намагаються рятувати сперматозоїди та незапліднені яйцеклітини.

Поборники легалізації абортів також зазначають, що заборона спровокує погіршення демографічної ситуації, адже викличе хвилю кримінальних абортів(підпільних), а також неминуче призведе до "абортного туризму", вбивству новонароджених, зростанню кількості покинутих дітей та насильства над останніми.

Противники абортів зазначають, що з моменту злиття чоловічих та жіночих клітин, новостворений організм є людиною, а тому позбавлення його життя є вбивством, а отже недопустимим. Зазначена група також акцентує увагу на наслідках для здоров'я жінки, які може спровокувати операція штучного переривання вагітності.

Як зазначалося раніше, право на штучне переривання вагітності належить до репродуктивних прав людини. Демократична держава передбачає, що кожен має можливість реалізовувати належні йому права та свободи, водночас, при здійсненні права на штучне переривання вагітності, варто враховувати життєві інтереси зачатої людської істоти, що зумовлює особливу складність при вирішенні цієї проблеми. Виникає питання: з якого моменту виникає право на життя і чи наділений ним ембріон?

Життя — це основне немайнове благо кожної людської істоти. Момент виникнення цього блага є дискусійним та не вирішеним по сьогоднішній день, існує три основні точки зору: з народження; з моменту зачаття; у різний термін внутрішньоутробного розвитку.

Визначення моменту, з якого виникає право на життя ембріону є важливим для вирішення такого питання як заборона чи легалізація операцій штучного переривання вагітності, адже, якщо визначити моментом початку життя зачаття, то це передбачає заборону абортів як такого і визнання ембріону суб'єктом права. Європейська комісія по правах людини, при розгляді справ, пов'язаних з абортів, намагається уникати будь-якого визначення поняття життя. В українському

законодавстві моментом виникнення життя вважається момент фізіологічних пологів, саме з цього моменту плід починає користуватися правовим захистом та стає суб'єктом права, але чи співпадає в такому випадку момент виникнення такого блага як життя та саме право на життя?

На мою думку, ні, адже процес онтогенезу(індивідуального розвитку організму) бере свій початок з моменту злиття чоловічої та жіночої гамети, що є передумовою для формування людського організму. Із самих перших хвилин життя, новостворений одноклітинний ембріон являє собою нову, єдину систему, він є носієм генетичних властивостей людини. Романовський Г.Б. зазначає, що юристи, медики, філософи традиційно визначають саме життя як ембріогенез, тобто біологічне існування. Відповідно і загальний висновок зводиться до того, що як тільки виникає життя — виникає і відповідне право [8, с. 6]. Але, саме значний розрив між зачаттям та народженням зумовлює виникнення спорів щодо того, з якого моменту можна говорити про самостійне життя, а отже і про нового суб'єкта права.

Цікавою є також думка Селіхової О.Г., яка зазначає про своєрідний поділ життя на біологічне та соціальне, а саме, що біологічне, тобто фактичне зародження та розвиток організму людини починається в утробі матері, в той час як соціальне життя виникає після появи на світ [9, с. 13-14]. Такий поділ Романовський Г.Б. визначає як виправданий, але акцентує увагу на тому, що це зумовлює ряд наслідків. Адже, виходячи з того, що конституційне право, при закріпленні права на життя перш за все має на увазі біологічне життя людини, а тому, якщо погодитися з тим, що останнє починається з моменту зачаття, то це зумовлює заборону абортів, а відповідно і будь-яких маніпуляцій з ембріоном за допомогою біотехнологій [8].

Я б хотіла також акцентувати увагу на тому, що одним з аргументів за "свободу" проведення абортів є заперечення наявності свідомості в

ембріона. Але суспільство охороняє інтереси всіх громадян незалежно від стану їх свідомості та волі (душевнохворі не позбавляються правового захисту через наявні вади). Ембріон же стає інструментом вирішення проблем, являючись при цьому абсолютно беззахисним. Переривання вагітності — це втручання в особисті права батьків та зачатої дитини. Дотримання цих прав не може бути врегульоване без обмеження хоча б однієї з сторін. Якщо визначити право на життя плоду, то обмежуються права матері, якщо ж остання має право на переривання вагітності, то повністю заперечуються права людського зародку.

Я підтримую думку Линика Л.Н., що при перериванні вагітності, право свободи розвитку жінки стоїть проти права на життя ненародженого, при цьому абсолютно яким є факт вищої цінності життя, аніж самостійності та свободи матері [10, с. 3]. Показовим є й рішення у справі «Патон проти Сполученого Королівства» (Paton v. UK)², у якому ЄСПЛ констатував, що стаття 2 не гарантує абсолютного права ненародженої дитини на життя, а потреби матері мають пріоритет над потребами ще ненародженої дитини. Суд зазначив: «Враховуючи, що досліджені конвенційними інститутами закони про аборти різних країн не визнають ненароджену дитину «особою», яка прямо підпадає під захист статті 2 Конвенції, Суд дійшов висновку, що, якщо у ненародженого є право на життя, це право явно обмежене інтересами його матері» [11].

Висновок. На підстав проведеного аналізу питання легалізації чи заборони абортів, я вважаю, що раціональним вирішенням такого спірного питання як аборт, є його легалізація, адже імперативна заборона зумовить ряд негативних наслідків (абортний туризм, кримінальні аборти, підвищення рівня смертності серед жінок і т. п.), при цьому я поділяю думку щодо вищої цінності життя ненародженої людської істоти у порівнянні із свободою вибору матері.

Література

1. Черевко К.О. Генезис законодавства про незаконне проведення абортів/Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна № 1082. Серія «ПРАВО». Випуск № 16, 2013 рік. Режим доступу:
file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/VKhIPR_2013_1082_16_42.pdf
2. Романовский Г. Б. Право на аборт: отечественный и зарубежный опыт / Г. Б. Романовский // Человек. – 2003. – № 6. – Режим доступу:
<http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/MEN/BABA/ABORT.HTM>
3. Аніщук, Н. В. Право на аборт: стан законодавчого забезпечення та реалізації в Україні [Текст] / Н. В. Аніщук // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / Одеська нац. юрид. акад. - Одеса : Юрид. л-ра, 2006. - Вип. 29. - Бібліогр. : с. 322
4. Гиппократ. Избранные книги. / Пер. с греч., В.И. Руднева. М., Биомедгиз, 1936. - С. 85.
5. Католицький оглядач. Аборти в СРСР / Джерело: operkor.wordpress.com / Переклад: Дмитро Тирусъ. - 18/12/2014. Режим доступу : <http://catholicnews.org.ua/aborti-v-srsr-radyanska-vlada-bula-pershoyu-yaka-legalizuvala-aborti-v-xx-stolitti>
6. Штогрин О. П Проблеми гендерної рівності у сфері репродуктивних права / Theory and Practice of Public Administration 2(53)/2016. Режим доступу:
<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-2/doc/2/211.pdf>
7. Саввина О. В. Причины легализации абортів в XX веке и современные дебаты о моральной допустимости абортів / Психолог. — 2014. - № 3. - С. 221-243. Режим доступу: http://e-notabene.ru/pp/article_12657.html
8. Романовский Г. Б. Юридическое определение момента возникновения права на жизнь / Г. Б. Романовский // Государство и право. - 2007. - №

11. - С. 71. Режим доступа: <https://mybook.ru/author/georgij-romanovskij/gnoseologiya-prava-na-zhizn/read/?page=6>
9. Селихова О.Г. Конституционно-правовые проблемы осуществления права индивидов на свободу и личную неприкосновенность. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Екатеринбург. - 2002.
10. Линик, Л. Н. Конституционное право граждан Российской Федерации на жизнь [Текст] : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 Конституционное право / Л. Н. Линик. - Москва : Б. и., 1993. - 21 с.
11. Paton v. United Kingdom: Judgment of 01 January 1980 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58975>